

געגועים להקמת בית המקדש

בכל שנה, החל חודש אדר, היו אבותינו שוקלים שקלים כדי לממן הבאת קרבנות ציבור בבית מקדשנו. זכר לכך אנו קוראים "פרשת שקלים" בשבת ראש חודש אדר או שבת שלפני ראש חודש אדר (מגילה כ"ט). אמנם לא די בכך שהאדם עושה את המצוה בפועל, אלא יש לתת מחשבת לב מהו תוכן המצוה, ומהי מטרת המצוה?

הבה נתבונן לשם מה עלינו לתת שקלים?

דיונים רבים הלכתיים נכתבו לעניין מנהג פורים של נתינת כסף "זכר למחצית השקל". חלק נוהגים לתת כסף השווה בערכו לעשרים גרם כסף טהור (כף החיים תרצ"ד, ס"ק כ'), וחלק נוהגים לתת שלש מטבעות העשויים מתכת לפי המטבע הנהוג במדינה ההיא, בלי חשבון כמה הם שווים במשקל כסף טהור (רמ"א בסי' תרצ"ד). ולדעת הגר"א ("מעשה רב") די במטבע אחד בלבד. יש המתחילים לתת בכל שנה החל מגיל י"ג, ויש המתחילים לתת מגיל עשרים ומעלה (משנה ברורה, סי' תרצ"ד, ס"ק ה'). ויש הורים הנוהגים לתת גם עבור ילדים קטנים, ואשה בהריון נותנת עבור העובר שלה (שם). ובימינו נהוג לייעד כסף זה עבור תמיכה במוסדות התורה. אבל אין תודעה ציבורית נפוצה שמתן השקלים היה מיועד לקופת הציבור עבור רכישת קרבנות ציבור, לצרכי שנה הבאה המתחילה בניסן. ולכן "כף החיים" (ס"ק כ"א) מביא נוסח בקשה שם זה מוזכר.

דורות קדמונינו היו חדורי הכרה על החשיבות העליונה של הקמת מקדשנו והקרבת הקרבנות. מובא בגמרא (בבא מציעא קי"ד ע"ב, רש"י ד"ה "בארבעה לא מצינא") שמאז גלינו מארצנו לא היו בני הישיבות עוסקים בכל ששה חלקי המשנה. לא עסקו בעיון בסדר זרעים ובסדר טהרות כי כבר לא היו "מעשיים". אבל בסדר קדשים עסקו כי הלימוד בהלכות הקרבנות נחשב לפני ה' כאילו עסקנו בהם בפועל (כן מבואר במנחות ק"י), ולכן חיבבו את הלימוד הזה.

רבנו "בן איש חי" מעיר הערה נפלאה. מובא במסכת מגילה (טז ע"א) כי כאשר המן הרשע בא בפקודתו של אחשוורוש להרכיב את מרדכי היהודי על סוס המלך ולהכריז לפניו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", הוא מצא אותו מלמד לתלמידיו הלכות קמיצה. מדוע דווקא אז לימד את ההלכות הללו? אלא לפי חשבון חז"ל אותו יום היה השני של פסח (מגילה טו ע"א). כשהיה בית המקדש קיים היינו מקריבים אז קרבן העומר, ולכן היה מרדכי עסוק ללמד לחכמים הלכות קמיצה. ויש להתפלא, והרי היתה גזירה נוראה להכחיד כל עם ישראל? איך אירע דבר שדווקא אז עסקו בנושא תיאורטי זה? אלא "דבר בעיתו מה טוב". הרי כתוב "ונשלמה פרים שפתינו", והלומד ההלכות הללו נחשב לו כאילו קיים בפועל. וזה מה שענה לו אז המן הרשע: "בא קומץ

קמח שלכם ודחה עשרת אלפים ככר כסף שלי" שבזה רצה לשחד לאחשוורוש. הרי מעצם הלימוד הזה בא כוח פעיל זה של הקומץ. גם המן הבין כי הקומץ עליו דיברו, דחה את ההתגרות שלו.

יתרה מזאת, הרי כל המצוות בחוץ לארץ הם רק בבחינת חינוך: "הציבי לך ציונים" (רש"י לדברים י"א, י"ח על פי מדרש הספרי). אבל הלומד הלכות בית המקדש, הוא עכשיו עסוק בבנינו. ואם לומד הלכות הקרבנות מחשיבים לו שהוא עכשיו עסוק בהקרבנות. ובזה עדיף בחוץ לארץ ללמוד סדר קדשים, יותר מכל שאר חלקי התורה שהם רק בחינת הכנה לפעולות שיבואו עם הזמן.

וזהו לשון מדרש תנחומא (צו פסקא יד): "אמר הקב"ה לישראל, אע"פ שבית המקדש עתיד ליחרב והקרבנות בטלים, לא תשכחו עצמכם לסדר הקרבנות, אלא זהו לקרות בהם [במקראות] ולשנות בהם [במשנה]. ואם תעסקו בהם, מעלה אני עליכם כאילו בקרבנות אתם עוסקים". ולכן כאשר הקב"ה ציוה ליחזקאל ללמד לבני ישראל צורת הבית וכל חלקיו, אמר "אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית וכו' ומדדו את תכנית" (יחזקאל מ"ג, י) התלונן יחזקאל: "עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו, ואתה אומר לי, לך ולהודיע לישראל צורת הבית? וכי יכולים הם לעשות? הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואח"כ אני הולך ואומר להם". אמר לו הקב"ה ליחזקאל: "ובשביל שבני נתונים בגולה יהיה בנין ביתי בטל? גדולה קריאתה בתורה כבנינה. לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית, ובשכר קריאתה אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקים בבנין הבית". עד כאן לשונו.

הרי המדרש מלמד שבזה שנלמד המדידות ומידות הטכניות של המקדש, נחשב לנו ממש כאילו בונים. וכן במה שלומדים הלכות הקרבנות, נחשב לנו כאילו אנו ממש מקריבים קרבנות.

וכך הבין ה"חפץ חיים" בהקדמתו ל"ליקוטי הלכות" (עמ' 2): "אילו היו מבשרים לנו שנבנה בית המקדש, ברור הדבר שאפילו הקטן שבישראל לא היה מתעצל מלפזר כמה עשרות רז"כ [רובל כרונו, מטבעות יקרים] לנסוע לארצנו הקדושה, כדי להקריב עולה לפני ה'. וכו' וכעת שהבטיחנו הקב"ה שלימודנו בהלכות אלו ייחשב לנו כאילו אנו מקריבים קרבן ממש, ואין צריך על זה לכתת רגלינו לנסוע ולא להרבות בהוצאה" [ולמה אנו מתעצלים?]. ובמקום אחר כתב כי בזמן הזה כל אחד ואחד מאיתנו יכול לשמש כאילו הוא בתפקיד של כהן גדול, כאשר הוא לומד באותן הלכות קרבנות של כהן גדול. וזו היא דרגה שאפשר להשיג גם בזמן הזה!

ובאיגרת ששלח ה"חפץ חיים" להרב יוסף חיים זוננפלד (ב' פרשת תבא, שנת תרס"ט) לעורך תלמידי חכמים שבארץ הקודש ללמוד ההלכות הללו, כתב: "וכעת מצאתי וכו' הפסיקתא רבתי (גילי בת ציון, ל"ד): "אמר הקב"ה לצדיקי דור ודור, לא יפה עשיתם שחיבתם לתורתך ולא חכיתם למלכותי. שבועה היא מלפני, שכל מי שמחכה

למלכותי אני מעיד בו לטובה" עכ"ל. הרי שרצון הקב"ה שנחכה למלכותו. וממילא מובן שצריך ללמוד ההלכות הנחוצות לזה. וכו' וכו'. וגם חז"ל אמרו (שבת לא ע"א) ששואלים לאדם בשעת הדין "צפית לישועה?". על כן נכון מאד שאנשי ארץ הקודש ישימו לימודם בסדר זה, כל אחד לפי כוחו. ואין ספק כי תהיה בזה התעוררות הגאולה אם חלק רב מישראל, ובפרט בארץ הקודש, יעסקו בסדר זה בעיון בהלכותיה, כדכתיב 'דודי לי ואני לו'. כי כאשר אנו מכינים עצמינו מצדנו, גם הוא [הקב"ה] יחיש מצדו לגאלנו". עד כאן לשון ה"חפץ חיים" לענייננו.

הציפייה לבניין בית המקדש והרצון שנקריב קרבנות הם חלק גדול מכל מצוות התורה. הרי פרשיות רבות נאמרו על כך בתורה, וממניין תרי"ג המצוות תופשות המצוות הללו יותר ממאה וארבעים מצוות [במניין המצוות עשה בהקדמת הרמב"ם לספרו, ממצוה כ' עד צג; ובמצוות לא תעשה מן ס"ז ועד קל"ב, קס"ג-קס"ה ועוד], כלומר יותר מחמישית התורה. לכן כאשר אנו קוראים פרשת שקלים, עלינו לעורר את הכיסופין והגעגועים.

בברכת המזון אנו אומרים בברכת הארץ "ארץ חמדה טובה ורחבה". שני התארים "טובה ורחבה" מופיעים כבר בתורה (שמות ג', ח'), אבל היכן כתוב שהיא "ארץ חמדה"? אמנם בספרי נביאים וכתובים כתוב תואר זה (זכריה ז', י"ד. תהלים ק"ו, כ"ד), אבל היכן הרעיון הזה הוזכר בתורה? אלא הוא מוזכר דרך אגב. כתוב: "והרחבתי את גבולך ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני ה' אלהיך שלש פעמים בשנה" (שמות ל"ד, כ"ד), משמע כי בשאר ימות השנה יש החומדים אותה והיא חמודה בעיני ישראל וגם בעיני האומות. אבל הגויים לא יחשקו להתקיף אותנו כדי לכבוש ארצנו, למרות שכל הגברים (שהם הלוחמים והמגינים) לא נמצאו בבתיהם, כי עלו כל הזכרים לירושלים. זאת היא סגולת וברכת החגים, בהם עולים "עלייה ברגל" לבית המקדש [ואין לשאול, אם כן כיצד פלשו האומות וכבשו את ארצנו בימי בית המקדש "ואת ארצי חילקו" (יואל ד', ב')? כי אחרי שישראל הרשיעו כמו שהתלונן ה' "המערת פריצים היה הבית הזה?" (ירמיה ז', י"א) הגיב ה' "כי תבואו לראות פני, מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי?" (ישעיה א, יב) והסגולה לא הועילה].

ושמא בימינו יש ליחס לכך אחת הסיבות לבעיותינו עם שכנינו הערבים הלוטשים עין לחמוס מאיתנו את ארצנו. כי אין בידינו את בית המקדש וסגולתו. אין אנו יכולים לעלות ברגל לבית המקדש ממש (כי אם ל"כותל המערבי" בלבד). מרגישים אנו גם בזה כמה אנו במצב רע במה שאין לנו מקדשנו המפואר.

אנא ה', "חדש ימינו כקדם".